

KONU ANLATIMI

YAPI BAKIMINDAN FİİLLER

1. BASİT FİİLLER

Yapım eki allamış, kök halindeki veya çekim eki almış sözcüklerdir. Çoğunlukla tek hecelidir. Çok heceliler de vardır. Fiil kökünden sonra bir tire işareti getirilerek ifade edilir.

Gel-, yaz-, oku-, sev-, kıvrır-, çevir-, kavuş-...
Her gün mutlaka kitap **okumuş**.

2. TÜREMİŞ FİİLLER

İsim veya fiil kökleriyle yansılardan, yapım ekleriyle türetilmiş fiillerdir.

Ben-imse-, açık-la, mor-ar, av-la-, ince-l-, çat-la-,
Birden tam ters istikamete **yöneldi**.

3. BİRLEŞİK FİİLLER

Birden fazla kelimeden oluşan fiillerdir. Kelimelerden en az biri fiil olmalıdır.

A. KURALLI BİRLEŞİK FİİLLER

⇒ Fiil + yardımcı fiil

•Yeterlik Fiili

Fiil + “-e” + bil- şeklinde yapılır.

Ahmet bu işi başarabilir.

•Tezlik Fiili

Fiil + “-i” + ver- şeklinde yapılır.

Bana bir çay aliver.

•Sürerlik Fiili

Fiil + “-e” + kal-, Fiil + “-e” + gel-, Fiil + “-e” + dur- şeklinde yapılır.

Çocuk oturduğu yerde uyuyakalmış

Sen vitrinlere bakadur, ben birazdan gelirim

Eskiden beri böyle anlatılagelmış.

•Yaklaşma Fiili

Fiil + “-e” + yaz-

Merdivenden inerken düşeyazdı.

B. YARDIMCI FİİLLE OLUŞTURULAN BİRLEŞİK FİİLLER.

İsim ve isim soylu sözcüklere etmek, olmak, eylemek, kılmak, yapmak vb yardımcı fiillerinin getirilmesiyle oluşturulan birleşik fiillerdir.

İsim + yardımcı fiil

Kardeşime ödevlerini yaparken yardım ediyorum.

C. ANLAMCA KAYNAŞMIŞ BİRLEŞİK FİİLLER

Birleşik fiili oluşturan kelimelerden birinin veya tümünün anlam kaybetmesi ve kelimelerin anlamca kaynaşarak tamamen yeni ve farklı bir anlam kazanmaları sonucu oluşan birleşik fiillerdir. Genellikle deyimler yoluyla oluşturulurlar.

hoşuna gitmek, gözünü korkutmak, baş kaldırmak,

ALİŞTIRMA

Aşağıdaki cümlelerdeki fiilleri belirleyiniz yapısını altlarındaki boş alana yazınız. (Basit, Türemiş, Birleşik)

Kazada beş askerimiz şehit düşmüştü.

[.....]

Kitapları raflarındaki yerlerine koydu.

[.....]

Barış yapabilmek için onun ayağına gelmişler.

[.....]

Elindeki kaşıkla çorbayı iyice karıştırarak.

[.....]

En kısa sürede şirket yöneticisiyle görüşmeliyim.

[.....]

Mahallede tutunamayınca taşı tırağı topladı.

[.....]

Bu derste herkesin çalışmalarını yaptığını öngörüyoruz.

[.....]

Sabah erkenden mutlu yuvasına geri dönse.

[.....]

Kurtuluş Savaşında bu millet kan ağlamıştı.

[.....]

Öğretmenimiz müdürün gelip gelmediğini sordurdu.

[.....]

Tüm alıştırmalar tahtaya yazıldı.

[.....]

Aşağıdaki birleşik fiillerin çeşidini bularak işaretleyiniz.

Yanınıza gelebilir miyim?

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Birden karşısına çıkıverdi.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Sınıfın en saygısını başkan yaptı.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Onu bir kenara atıvermişler

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Bize emanet edilen eşyayı kaybettik.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Beklemediğimiz bir anda çıkageldi.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Herkes kendi işiyle ilgilenebilir.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Çocuk oturduğu yerde uyuya kalabilir.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

Beni burada alıkoyamazsınız.

[] Yardımcı [] Kurallı [] Anlamca kaynaşmış

ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde yeralan kurallı birleşik fiilleri uygun alana yazınız.

Güneşli günlerde çok uzakları görebilirsiniz.
Elindeki kağıtlar döküleyazdı.
Onlar yürüyedursunlar, biz şu mağazaya bakalım.
Yukarıya şu merdivenlerden çıkıverelim.

Tezlik Yaklaşma Sürerlik Yeterlik

Aşağıdaki cümlelerde yer alan fiilleri uygun birleşik fiil özelliğine göre işaretleyiniz.

Yaşanan olaylar karşısında bakakaldı.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Bakakalırım giden her geminin ardından.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Komşularımız gelecek hafta dönecekmiş.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Rüzgârda kaldığından hasta oluyordu.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Dikkati sayesinde suçluyu yakalattı.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Onlar gelmeden yemeği hazır eyleyin.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

İnsanların hırsları sonlarını getirmişti.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Onları mutlu görmek beni de mutlu kılıyor.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Çocuğun oyuncakları kaybolunca feryat etti.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Getirilen dosyalara üstünkörü göz atmıştı.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Evin önündeki begonyaları sabah sulamış.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

Sınava çalışmadığı için kahroldu.
[] Basit [] Türemiş [] Birleşik

TEST

Öğrenciler kendi aralarında fiil yapısı ile ilgili verecekleri örnekleri konuşuyorlardı. Semih vereceği örnekte iki sözcükten oluşan fiil bulunacağını ve bir isimden bir de fiilden oluşacağını belirtmiştir.

(1 ve 2. Soruları aşağıdaki bilgiye göre cevaplandırınız.)

1. Yukarıda verilen bilgilere göre öğrenci hangi birleşik fiille ilgili örnek verecektir?

- A) Yardımcı fiille oluşturulan birleşik fiil.
- B) Anlamca kaynaşmış birleşik fiil
- C) Kurallı birleşik fiil.
- D) Yeterlilik kurallı birleşik fiil.

2. Semih adlı öğrenci aşağıdaki örneklerden hangisini vermiştir?

- A) Yeni aldığı arabaya içi gitmiş.
- B) Yediği abur cubur onu hasta etmişti.
- C) Hala çok etkili sorular sorabiliyordu.
- D) Kuş elinden omuzuna atlayıverdi.

En sonunda içinden geçenleri anlatabilmişti. Ne kadar çok yorulduğunu, artık dinlenmek istediğini söyledi. Karşısındaki adam onu dinlerken bir sandalyeye oturuverdi. Karşısındaki adamın bu tavrı on cesaret verdi.

3. Yukarıdaki metinde yer alan kaçınıcı cümlede farklı bir fiil yapısı bulunmaktadır?

- A) Şu gördüklerimden hangi ev sizin?
- B) Evin önündeki pazardan ne aldın?
- C) Okula kiminle gideceksiniz?
- D) Neden bana böyle davranıyorsun?

I. Merdivenden hızlıca yukarı çıkıverdi. (tezlik)

II. Okuldan dönerken yeni açılan mağazaya bakakaldı. (sürerlik)

III. Annesi bebeğine kuvözden çıkarılınca sarılabildi. (yeterlik)

IV Yoldaki yaşlı kadına yardım eyledim. (yaklaşma)

4. Yukarıdaki cümlelerden hangisindeki birleşik fiil türü yanlış olarak verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV

Kaldırımdaki taşları belediye toplattı.

Çocuklar evin önündeki incir ağacına çıkmıştı.

Hastayı uyanınca görebilirsiniz.

5. Yukarıdaki fiil yapılarının çeşitleri aşağıdakilerden hangisinde sırasıyla doğru olarak verilmiştir?

- A) Basit - Birleşik - Türemiş
- B) Türemiş - Birleşik - Basit
- C) Türemiş - Basit - Birleşik
- D) Birleşik - Türemiş - Basit